

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8
(Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Özel Sayısı), 109-130
Geliş Tarihi: 10.10.2024 Kabul Tarihi: 12.12.2024
Yayın: 2024 Yayın Tarihi: 31.12.2024
<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1582485>
<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

OSMANLI DEVLETİ'NDE KIZ RÜŞTİYELERİNİN KURULUŞU VE TOPLUMSAL ETKİLERİ: 19. YÜZYILIN SONLARINDA KADIN EĞİTİMİNİN MODERNLEŞME SÜRECİ

Hüseyin Vehbi İMAMOĞLU*

Öz

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde Kız RüştİYELERİNİN kuruluş süreci ve bu okulların toplum üzerindeki etkilerini ele almaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nde kadın eğitimi, Batı'daki modernleşme hareketlerinin etkisiyle dönüşüm yaşamıştır. Kız çocuklarının eğitimi, toplumsal yapının modernleşmesi ve geleneksel cinsiyet rollerinin değişimi açısından kritik bir rol oynamıştır.

Kız rüştİYELERİ, ilk olarak 1858 yılında kurulan Darülmuallimat (kadın öğretmen okulu) ile eğitim sistemine dâhil olmuştur. Bu okullar, kadınların meslek edinmesine olanak sağlayarak, özellikle öğretmenlik mesleğinde istihdam edilmelerini mümkün kılmıştır. Eğitimdeki bu gelişme, hem kadınların toplumsal statüsünde bir dönüşüme yol açmış hem de aile ve toplum hayatında yeni bir anlayışın gelişmesine katkı sağlamıştır. Çalışmada, Kız RüştİYELERİNİN kurulmasının kadınların kamusal hayata katılımını nasıl etkilediği ve eğitim yoluyla sağlanan fırsatların sosyal ve kültürel etkileri analiz edilmektedir.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nde kadın eğitiminin modernleşmesi, geleneksel yapıları sarsarak yeni bir toplumsal düzenin oluşumuna katkı sağlamış; Kız RüştİYELERİ ise bu sürecin önemli bir kilometre taşı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rüştİye, Kadın, Eğitim, Modernleşme.

The Establishment of Girls' Secondary Schools in the Ottoman Empire and Their Social Impact: The Modernisation Process of Women's Education in the Late 19th Century

Abstract

This study addresses the establishment process of girls' secondary schools in the Ottoman Empire and examines their impact on society. From the latter half of the 19th

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, hvimamoglu@sinop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7182-4627>

century, women's education in the Ottoman Empire underwent significant transformation, influenced by Western modernisation movements. The education of girls played a critical role in the modernisation of social structures and the evolution of traditional gender roles.

Girls' secondary schools were first introduced into the education system with the establishment of the Darümuallimat (women's teacher training school) in 1858. These schools enabled women to gain vocational skills, particularly in the teaching profession, thus facilitating their employment in this field. This advancement in education led to a transformation in the social status of women and contributed to the development of a new perspective within family and community life. This study analyses how the establishment of girls' secondary schools affected women's participation in public life and explores the social and cultural impacts of the opportunities afforded through education.

In conclusion, the modernisation of women's education in the Ottoman Empire challenged traditional structures and contributed to the formation of a new social order, with girls' secondary schools regarded as a significant milestone in this process.

Keywords: Ottoman, Secondary School, Women, Education, Modernisation.

Giriş

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti, toplumsal ve kültürel yapısında önemli değişimler yaşamış, modernleşme sürecine hız kazandırmıştır. Bu dönüşümün en belirgin alanlarından biri, kadınların eğitime verilen önemin artışı olmuştur. Kız Rüştüyeleri, Osmanlı eğitim tarihinde modernleşme sürecinin bir parçası olarak kadın eğitiminde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu okullar, kadınların geleneksel rollerinin ötesine geçerek toplumsal hayata daha aktif bir şekilde katılabilmelerini amaçlamış ve yeni bir toplumsal düzenin inşasına katkı sağlamıştır.

Bu araştırmanın amacı, Osmanlı Devleti'nde Kız Rüştüyelerinin kuruluş sürecini incelemek, bu okulların toplumsal etkilerini değerlendirmek ve kadın eğitiminin modernleşme sürecindeki yerini analiz etmektir. Ayrıca, Kız Rüştüyelerinin sadece birer eğitim kurumu olarak değil, aynı zamanda toplumsal değişimin ve kadınların hak kazanımlarının bir aracı olarak nasıl bir işlev gördüğünü tartışmak da bu çalışmanın temel hedefleri arasındadır.

Problem Durumu ve Araştırma Soruları

19. yüzyıl Osmanlı toplumu, geleneksel yapı ile modernleşme arasında bir denge kurma çabasındaydı. Bu dönemde kadınların eğitimi, hem bir ihtiyaç hem de

bir tartışma konusu olmuştur. Geleneksel bakış açıları kadınların eğitime sınırlı bir çerçevede yaklaşırken, modernleşme yanlıları daha geniş bir vizyon sunmayı savunmuşlardır. Kız Rüştüyelerinin kuruluşu, bu tartışmanın somut bir ürünü olarak değerlendirilmiştir. Ancak, bu okulların kurulması ve işleyiş süreci çeşitli zorlukları da beraberinde getirmiştir: Kadınların eğitimi hangi alanlarda modernleşmiştir? Kız Rüştüyeleri kadınların toplumsal konumlarını nasıl etkilemiştir? Bu okullar, kadınların kamusal alana katılımını artırmada ne derece başarılı olmuştur?

Ana problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir:

Osmanlı Devleti'nde Kız Rüştüyeleri, kadın eğitiminin modernleşmesinde ve toplumsal dönüşümde nasıl bir rol oynamıştır?

Alt problemler ise şu sorular etrafında şekillenmiştir:

-Kız Rüştüyeleri hangi toplumsal ihtiyaçlara cevap vermek için kurulmuştur?

-Bu okulların müfredat ve pedagojik yaklaşımları modernleşme sürecini nasıl yansıtmaktadır?

-Kız Rüştüyelerinin mezunlarının toplumsal hayattaki rolleri nelerdir?

-Kadınların eğitimi bağlamında Kız Rüştüyeleri ile diğer eğitim kurumları arasında nasıl bir fark bulunmaktadır?

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, döneme ilişkin eğitim müfredatları ve dönemin gazeteleri gibi birincil kaynaklar ile dönemin literatürü incelenmiştir. Ayrıca, modernleşme ve kadın eğitimi üzerine yapılan akademik çalışmalar taranarak literatür analizi yapılmıştır. Çalışmada tarihsel bir perspektif benimsenmiş ve sosyolojik analizlerle bulgular desteklenmiştir. Veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve ulaşılan sonuçlar tarihsel bağlam içinde yorumlanmıştır.

Araştırmanın Sonuçları ve Tartışma

Araştırma sonucunda, Kız Rüştüyelerinin kadınların eğitimine yönelik modernleşme çabalarının en somut göstergelerinden biri olduğu ve bu okulların, kadınların toplumsal statülerinde önemli bir değişim yarattığı tespit edilmiştir. Eğitim gören kadınların, aile ve kamusal hayatta daha aktif roller üstlenmeye başladığı ve bu durumun, Osmanlı Devleti'nin modernleşme hedefleriyle uyumlu bir toplumsal dönüşümü tetiklediği görülmüştür. Ayrıca, Kız Rüştüyeleri, kadının birey olarak değer görmesi açısından da öncü bir misyon üstlenmiştir. Bu sonuçların, benzer toplumsal dönüşüm süreçlerinde kadın eğitiminin önemine işaret eden diğer araştırmalarla uyumlu olduğu görülmektedir.

Bu bulgular, Kız Rüştüyelerinin sadece bir Osmanlı modernleşme aracı olarak değil, aynı zamanda günümüz kadın eğitimine yönelik tartışmalarda da dikkate alınması gereken bir örnek olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Osmanlı Modernleşme Hareketleri ve Eğitim

Türk tarihini daha iyi anlayabilmek için kadınların modernleşme sürecine verdikleri katkılara özellikle değinmek gerekir. Bu anlamda Osmanlı son döneminde başlayan kadın hareketleri, modernleşme sürecine kadınların verdikleri destek, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e tarihimizin öncü kadınları, kadın deneyimleri, kadınların yakın tarihimizde oynadıkları önemli roller, topluma ve devlete verdikleri katkılar, kamusal alana katılım ile var olma mücadelelerinde karşılaştıkları zorluk ve engeller, toplumsal cinsiyet açısından ve vatandaşlık öğretimi noktasında eğitim alanına dâhil edilecek konulardır (Dilek, 2022, s. 28).

Osmanlı Devleti'nin modernleşme döneminde kadınların vermiş oldukları mücadele ve yapmış oldukları katkı bağlamında hak arayışlarıyla başlayan süreçte öncelikli hareket noktası eğitim olmuştur. Tanzimat ile başlayıp Cumhuriyetin kuruluşuna kadar devam eden hak arayışında yenileşme çabaları, kadınların erkeklerle eşit konuma gelme arayışını tetiklemiştir (İzmir & Alabaş, 2022, s. 33).

19. yüzyılda Osmanlı Devleti, Tanzimat reformları olarak bilinen sosyo-politik ve kültürel yapıda önemli dönüşümler geçirdi. Bu reformlar, hem iç

zayıflıklar hem de dış baskılar karşısında devleti modernize etme gereği tarafından yönlendirildi. Eğitim, toplumsal değişimin kritik bir aracı olarak, Osmanlı modernleşme sürecinde merkezi bir rol oynadı. Tanzimat dönemi, yeni eğitim kurumlarının kurulmasına ve mevcut olanlar üzerinde reform yapılmasına tanık oldu. Yapılan reformlar devletin canlanma ve hayatta kalma hedeflerine katkıda bulunabilecek modern bir vatandaşlık sınıfı yetiştirmeyi amaçlıyordu.

Bu dönemdeki en önemli gelişmelerden biri, hem dini hem de seküler eğitim veren ortaokullar olan Mekteb-i İdadi'lerin kurulmasıydı (Findley, 1980, s. 146). Bu okullar, genişleyen Osmanlı bürokrasisinde hizmet edebilecek yeni eğitilmiş kadrolar oluşturmak için tasarlanmıştı. Bu okulların müfredatı, geleneksel dini eğitim veren medreselerden bir sapma olarak, matematik, coğrafya, tarih ve modern bilimler gibi dersleri içeriyordu (Fortna, 2002, s. 54).

Ayrıca, 1863 yılında kurulan Darülfünun (Bilimler Evi), Osmanlı yüksek öğretiminde önemli bir dönüm noktasıydı (Deringil, 1991, s. 87). Bu kurum, Avrupa üniversiteleri örnek alınarak kurulmuştu ve modern bilimler, sanatlar ve beşeri bilimler alanlarında yüksek öğretim vermeyi amaçlıyordu. Darülfünun, Tanzimat'ın eğitim reformlarının doruk noktası olup, devleti modernleşme çabaları boyunca yönlendirebilecek bilgi ve becerilere sahip bir entelektüel elit yetiştirmeyi amaçlıyordu (Mardin, 1974, s. 123).

Eğitim reformları, modern ve etkili bir ordu yaratmak için gerekli görülen askeri eğitimi de kapsıyordu. Mekteb-i Harbiye (Askeri Akademi) gibi askeri okulların yeniden düzenlenmesi, disiplin, teknik bilgi ve devlete sadakati vurgulayan Tanzimat reformlarının daha geniş hedeflerini yansıtıyordu (Karpat, 1972, s. 16). Açılan askeri okulların başarısı, yeni eğitim politikalarının etkinliğini gösterdi ve sivil eğitim reformları için bir örnek teşkil etti. Ancak Osmanlı Devleti'nde eğitimde modernleşme süreci zorluklar olmadan gerçekleşmedi. Geleneksel dini otoriteler, bu değişiklikleri genellikle yerleşik sosyal düzen ve dini ortodoksiye bir tehdit olarak gördü (Davison, 1961, s. 112). Modern ve geleneksel eğitim sistemleri arasındaki gerilim, Osmanlı toplumundaki modernleşme ve

muhafazakâr güçler arasındaki daha geniş mücadeleyi gözler önüne serdi (Zürcher, 1998, s. 77).

Eğitimin Osmanlı modernleşme sürecindeki rolü, kadın eğitimindeki gelişmelerle daha ileri boyuta taşındı. 1850’lerde kurulan Kız Rüştîyesi (Kız Ortaokulları), kadınların kamusal alana dâhil edilmesi yönünde önemli bir adımı temsil ediyordu (Sonbol, 1997, s. 45). Cevri Kalfa İnas Rüştîyesi adıyla açılan ilk Kız Rüştîyesinde, “kadınlara mahsus sanayi” öğretilmesi de hedeflendiğinden kadınların teknik alanda da geliştirilmesi ile ilgili ilk girişimlerden birisini oluşturmuştur (Akyüz, 1993, s. 198). Dönemin resmi gazetesi Takvim-i Vekayi, okulun açılışını kız ve erkek çocukların eşit eğitim alamadıklarını

Osmanlı Devleti’ni dinç ve sağlam bir halde ayakta tutacak, onu mamur kılacak olan biricik şey, umumî terbiyenin artmasıdır... Aşağı yukarı şimdiye kadar açılan resmî okullar her ne kadar erkek çocuklara tanınmış bir hak ise de, eğitim yapmak isteyen kız ve erkek, bir ayırım yapılmaksızın bu nimetten faydalanılmalıdır. Şimdiye kadar bu eğitim nimetinden yalnız erkek çocuklar yararlanmakta, kızlar bütün istek ve arzularına rağmen, bu eğitimden yoksun kalmaktaydılar

şeklinde dile getiriyordu (Koçer, 1991, s. 67).Bu okullar, kızlara hem geleneksel hem de modern konuları içeren bir eğitim sunarak, onları modernleşen Osmanlı toplumundaki rollerine hazırlıyordu (Peirce, 1993, s. 102). Sonuç olarak, Tanzimat dönemi eğitim reformları, Osmanlı Devleti’nin daha geniş modernleşme çabalarının ayrılmaz bir parçasıydı. Yeni eğitim kurumları kurarak ve mevcut olanları reforme ederek, giderek rekabetçi hale gelen bir dünyada devleti ayakta tutabilecek modern bir vatandaşlık sınıfı yaratmayı amaçlıyordu. Bu çabalar, geç Osmanlı dönemi ve erken Türk Cumhuriyeti’nde eğitimin daha da gelişmesi için zemin hazırlayarak, bölgenin eğitim yapısı üzerinde kalıcı bir miras bıraktı.

Kadın Eğitiminin Önemi

Kadın eğitimi, Osmanlı modernleşme sürecinde hem toplumsal hem de kültürel dönüşümün anahtarı olarak kabul edilmiştir. Kadınların eğitilmesi, toplumun genel refahını artırmak ve gelecek nesilleri eğitmek açısından kritik bir rol oynamaktadır (Çolak, 2012, s. 27). Özellikle Osmanlı Devleti’nde kız

çocuklarının eğitimi, sosyal yapının modernleşmesine katkıda bulunmuş ve kadınların toplumsal statülerini yükseltmiştir (Ergin, 2001, s. 146). Bu süreçte, kız rüştüyeleri gibi eğitim kurumlarının kurulması, kadınların kamusal alanda daha aktif bir rol almasını sağlamıştır (Aydın, 2010, s. 56). Eğitimli kadınlar dernek kurmadan, gazete ve dergiler çıkarmaya birçok alanda faaliyet göstererek kamuoyu oluşturmaya başlamıştır (İzmir&Alabaş, 2022, s. 34). Aynı zamanda, aile içinde daha bilinçli kararlar alabilmiş ve çocuklarına daha iyi bir eğitim sunabilmiştir (Altınay, 2007, s. 78). Ayrıca kadınların eğitimi, ekonomik kalkınmanın da önemli bir itici gücü olarak değerlendirilmiştir (Öztürk, 2014, s. 35). Osmanlı modernleşmesinde kadın eğitiminin önemi, aynı zamanda kadınların sosyal haklarının genişletilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönündeki çabalarla da ilişkilidir (Şimşek, 2009, s. 92). Eğitimli kadınlar, toplumun genelinde reform talebinde bulunabilmiş ve modernleşme sürecine aktif katılım göstermiştir (Akşit, 2011, s. 64). Kadınların eğitimi ayrıca, Osmanlı Devleti'nin kültürel dönüşümünü de hızlandırmıştır (Gündüz, 2005, s. 49). Eğitimli kadınlar, edebiyat, sanat ve kamu hayatında daha fazla yer almış ve modernleşmenin sembolü haline gelmiştir (Toprak, 1993, s. 23). Eğitim, aynı zamanda kadınların sosyal ve politik haklarını savunma kapasitesini artırmış ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Arat, 1998, s. 108).

Osmanlı Devleti'nde Kız Rüştüyelerinin Tarihsel Arka Planı

Kız Rüştüyelerinin Kuruluşu ve Gelişimi

Kız Rüştüyeleri, Osmanlı Devleti'nde kadın eğitiminde modernleşmenin simgesi olarak 1858 yılında kurulmuştur (Altınova Şahin, 2018). Bu okullar, kız çocuklarına hem dini hem de fenni eğitim vererek onları toplumun modernleşme sürecine katmayı amaçlamıştır (Çakır, 2001, s. 132). Kız Rüştüyelerinin kurulması, Tanzimat reformlarının bir parçası olarak değerlendirilmeli ve bu dönemde kadınlara yönelik eğitimdeki dönüşümün bir göstergesi olarak görülmelidir (Akyüz, 1993, s. 192). İlk kız rüştüyesi, İstanbul'da açılmış olup, kısa sürede diğer büyük şehirlere de yayılmıştır. Bu okullar, dönemin ileri gelen aydınları tarafından

desteklenmiş ve kız çocuklarının eğitimi konusunda toplumda farkındalık yaratmıştır (Ergin, 1977, s. 264). Kız Rüştîyelerinin müfredatı, okuma-yazma, aritmetik, tarih, coğrafya ve el sanatları gibi derslerle şekillenmiştir. Bu durum bu okulların hem geleneksel hem de modern bir eğitim sunduğunu göstermektedir (Kasaba, 2008, s. 85).

Kız çocuklarının eğitimine dair önemli gelişmelerden biri 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'dir. Nizamname, rüştîyelerde uygulanan eğitim ve öğretime dair yeni bir sayfa açmıştır. Kız öğrencilere yönelik rüştîye açılmasını bazı kurallara bağlayan nizamnamenin ilgili maddesi şöyledir:

Halkı tamamen Müslüman olan büyük şehirlerde Müslümanlara mahsus, halkı tamamen Hıristiyan olan büyük şehirlerde Hıristiyanlara mahsus birer kız rüştîyesi bulunacaktır. Halkı karma olan şehirlerde Müslümanlar için ayrı ve Hıristiyanlar için ayrı birer rüştîye okulu yapılacaktır. Ancak halkı karma olan şehirlerde Müslüman ve Hıristiyanların miktarı beş yüz evden fazla olduğu takdirde bunlar için ayrı rüştîye açılacaktır. Bu okullar şimdilik İstanbul'da sonra vilayet merkezlerinde açılacaktır. Müslüman olmayanlar hakkında da ayrı usule göre işlem yapılacaktır(Özalp & Ataunal, 1977, s. 554).

1869 Nizamnamesinde kız rüştîyelerine dair bazı düzenlemeler yapılarak kız rüştîyelerinin sayısının artırılması yoluna gidilmiş ve alınan karar sonrası İstanbul dışında da rüştîye açılması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte alınan kararın uygulanması noktasında birtakım zorluklar yaşanmıştır. Zira muhafazakâr kesim ergenlik dönemine girmiş kız çocuklarının erkek öğretmenlerin olduğu okullarda öğrenim görmesini yadırgamış ve çocuklarını bu okullara göndermek istememiştir. Bu tepkiselliği ortadan kaldırabilmek için muhafazakâr aileleri ikna edebilmek adına 26 Nisan 1870 tarihinde İstanbul'da ilk Kız Muallim Mektebi "Darülmuallimat" açılmıştır (Ediz, 1995, s. 84). Okulun açılışında bir konuşma yapan dönemin Maarif Nazırı Saffet Paşa, dinin kadın eğitime karşı olmadığını savunarak, çocukların iyi yetiştirilebilmesi için öncelikle kadınların iyi eğitilmiş olması gerektiğini dile getirmiştir. Hali hazırda 7 kız rüştîyesi olmasına rağmen kadın hoca bulunmadığı için söz konusu okullara fazla ilgi gösterilmemesinden şikâyetçi olan Saffet Paşa (Kurnaz, 1992, s. 23), kız çocuklarının eğitim almaları konusunda devamlık sağlamaya çalışıyordu.

Darulmuallimat, sıbyan ve rüştiye sınıfları olmak üzere iki şubeye ayrılmıştır. Her şube Müslim ve gayrimüslim rüştiyeleri için eğitim verecek öğretmenler şeklinde iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Öğrenim süresi ise, sıbyan bölümünde iki (2), rüştiye bölümünde üç (3) yıldır (Ergin, 1939, s. 449-452). Nizamnamede sıbyan ve rüştiye şubelerinde okutulacak dersler ise şu şekildedir:

Sıbyan şubesinde mebaid-i ulum-i diniye, kavaid-i lisani Osmani ve kitabet, usul-i talim, her cemaatin kendi lisani, risale-i ahlak, hesap ve defter tutmak usulü, tarih-i Osmani ve coğrafya, malumat-i nafia, musiki, dikiş- nakış dersleri; rüştiye şubesinde ise kavaid-i lisani Osmani ve inşa, Arabi ve Farişi, her cemaatin kendi lisani, ilm-i ahlak, tedbir-i menzil, tarih ve coğrafya, mebaid-i ulum-i riyaziye ve tabiiye, resim, musiki, Eva-ı iyi ameliat-ı hayatiye (Ergin, 1939, s. 558).

Kız Rüştüyelerinin yaygınlaşması, kadınların eğitim seviyesini yükseltmiş ve onları toplumsal yaşamın aktif birer parçası haline getirmiştir (Davison, 1961, s. 118). Ayrıca, bu okullar, kadınların kamu hizmetlerinde yer alabilmelerini sağlamak amacıyla modern bir eğitim sunarak, Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısında kadınların da rol almasına zemin hazırlamıştır (Zilfi, 1997, s. 43). Kız Rüştüyeleri, sadece kız çocuklarının eğitimini değil, aynı zamanda öğretmenlik mesleğini de kadınlar için cazip hale getirmiştir (Fortna, 2002, s. 54). Bu okullarda eğitim gören kızlar, ilerleyen yıllarda öğretmenlik yaparak kendi cinslerine eğitim verme fırsatı bulmuş ve bu da kadınların meslek sahibi olabilmelerine katkı sağlamıştır (Şahin, 2004, s. 55). Bu eğitim kurumları, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Kız Rüştüyeleri, kadınların eğitime katılımını artırarak, Osmanlı toplumunda köklü bir değişimin habercisi olmuştur (Cevdet, 1890, s. 89).

Osmanlı modernleşme döneminde, Darulmuallimat okullarından sonra kız çocuklarının meslek edinebilmeleri için başka meslek okulları da açılmıştır. Devlet artık kız çocuklarını da eğitmeye karar vermiştir ve modernleşme çabaları kapsamında kadınları da üretime dâhil etme azmindedir. Aynı tarihlerde örnek olarak alınan Batı medeniyetinde kadınların toplum hayatında etkin rol oynaması, Osmanlı Devleti'ni de benzer bir yapılanmaya itmiştir. Kadınların meslek

edinmesine yönelik atılan adımlar çerçevesinde 1843 yılında Tıbbiye Mektebi'nde iki (2) yıllık ebelik eğitimi başlamış ilk mezunların 10'u Müslüman, 26'sı Hıristiyan'dır (Ergin, 1939, s. 451). Bunun dışında kadınların el becerilerini geliştirmek ve üretime daha katılmalarını sağlamak amacıyla sanayi mektepleri de yine bu dönemde açılmaya başlamıştır. Konuya ilişkin faaliyetleri yürüten Mithat Paşa, önce Islahhane adını taşıyan okulların kurulmasını, ardından Kız Sanayi Mektebi'nin açılmasını sağlamıştır (Ergin, 1939, s. 572).

Eğitim Müfredatı ve Hedefleri

Kız Rüştüyelerinin eğitim müfredatı, Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının bir yansıması olarak hem geleneksel hem de modern dersleri içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bu okullar, kız öğrencilerin dini bilgilerinin yanı sıra, modern dünyada başarılı olabilmeleri için gerekli olan temel akademik bilgileri de edinmelerini hedeflemiştir (Somel, 2001, s. 152). Müfredatta pozitif bilimlere ilişkin yer alan dersler öğrencilerin hem dini hem de seküler bilgilerle donatılmalarını sağlamıştır (Ortaylı, 1983, s. 86). Okuma-yazma ve aritmetik dersleri, kız öğrencilerin temel eğitim seviyesini yükseltmeyi amaçlamış; onlara modern Osmanlı toplumunda yer edinebilmeleri için gerekli becerileri kazandırmıştır (Fortna, 2002, s. 54). Bu dersler, kız öğrencilerin topluma daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlamak için özel olarak kurgulanmıştır (Akyüz, 1993, s. 195).

Tarih ve coğrafya dersleri, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve coğrafi yapısını öğrencilere tanıtmak amacıyla müfredata dâhil edilmiştir. Bu dersler, öğrencilere hem Osmanlı Devleti'nin hem de dünyanın tarihi ve coğrafi özelliklerini öğretmeyi hedeflemiş; böylece onların dünya görüşünü genişletmiştir (Mardin, 1989, s. 109). Bu sayede, öğrencilerin kendi kültürlerinin dışında diğer kültürlerle karşı da bilinçli bir yaklaşım geliştirmelerini sağlamıştır (Findley, 1980, s. 146). Din bilgisi, müfredatın önemli bir bileşenydi ve öğrencilerin dini kimliklerini pekiştirmek amacıyla veriliyordu (Karal, 1954, s. 212). Bu dersler, kız öğrencilerin İslami prensipler doğrultusunda yetiştirilmelerini amaçlamış; onların toplumsal ve ailevi

rollerini dini değerlerle uyumlu bir şekilde yerine getirmelerini sağlamayı hedeflemiştir (Davison, 1961, s. 115). Aynı zamanda, dini eğitimin toplumsal düzeni koruma ve ahlaki normları pekiştirme işlevi de vardı (Zilfi, 1997, s. 76).

Bunların yanı sıra, el sanatları ve ev ekonomisi dersleri de müfredata dâhil edilmiştir. Bu dersler, kız öğrencilerin ev içi rollerine hazırlanmalarını sağlamış; onlara ev yönetimi, dikiş-nakış ve yemek yapma gibi pratik beceriler kazandırmıştır (Zorlu, 2006, s. 72). Bu tür dersler, öğrencilerin gelecekteki ev yaşamlarını düzenli ve başarılı bir şekilde yürütebilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmıştır (Peirce, 1993, s. 102). Kız Rüştüyelerinin eğitim müfredatı, Osmanlı Devleti'nin modernleşme hedefleri doğrultusunda şekillendirilmiş; öğrencilerin hem geleneksel değerlere bağlı kalmalarını hem de modern dünyanın gerekliliklerine uyum sağlamalarını hedeflemiştir (Somel, 2001, s. 152).

Kadın Eğitiminin Sosyal ve Kültürel Etkileri

Osmanlı Devleti'nde kadın eğitiminin kurulması ve yaygınlaşması, toplumun yapısını derinden etkileyen sosyal ve kültürel dönüşümlere yol açmıştır. Kız Rüştüyeleri, Osmanlı toplumunda kadınların rolünü yeniden tanımlamada önemli bir rol oynamıştır. Bu okullar, kadınlara kamusal yaşamda daha aktif bir şekilde yer almaları için gerekli araçları sağlamış; uzun süredir kadınları ev içi alanlara hapseden geleneksel cinsiyet rollerini değişime zorlamıştır (Deniz, 2018). Kadınların okuryazarlık ve aritmetik becerileri kazanmasını sağlayarak, kadınların daha önce erkeklerin egemen olduğu ekonomik ve entelektüel faaliyetlere katılımını kolaylaştırmıştır (Deniz, 2024).

Kadın eğitiminin kültürel etkisi de oldukça belirgindi. Kadınlar daha eğitilmiş hale geldikçe, devletin kültürel ve entelektüel yaşamına daha fazla katkıda bulunmaya başladılar. Eğitilmiş kadınlar, edebi ve kültürel çevrelere katılarak, kendi bakış açılarını ve deneyimlerini yansıtan eserler ürettiler. Bu durum yalnızca Osmanlı edebiyatını zenginleştirmekle kalmadı; aynı zamanda toplumun kadınların

entelektüel yeteneklerine yönelik algısını da kademeli olarak değiştirdi (Zilfi, 1997).

Bunun yanı sıra, kadın eğitimi, sosyal reform ve kadın hakları için savunuculuk yapabilecek yeni bir eğitilmiş kadın sınıfının oluşumuna yol açtı. Bu kadınlar, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıkan erken feminist hareketlerde kilit roller oynayarak, daha fazla eğitim fırsatı, yasal hak ve iş gücüne katılım talep ettiler (Somel, 2001). Onların aktivizmi, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde ortaya çıkacak daha geniş feminist hareketlerin temellerini attı (Kasaba, 2008).

Kadın eğitiminin sosyal etkisi, aile birimine kadar uzanmıştı. Eğitilmiş kadınlar, okuryazar ve sosyal olarak bilinçli çocuklar yetiştirme konusunda daha donanımlıydılar ve bu da devletin genel modernleşmesine katkıda bulunuyordu (Duben & Behar, 1991). Ayrıca çevrelerinde modern fikirlerin ve değerlerin yayılmasında kritik bir rol oynayarak, hızlı bir dönüşüm geçiren bir toplumda değişim ajanları olarak hareket ettiler (Mardin, 1989).

Kız Rüştüyelerinin Osmanlı Toplumuna Etkileri

Kadınların Kamusal Alanda Yükselişi

Kız Rüştüyeleri, Osmanlı Devleti'nde kadınların kamusal alandaki rollerinde köklü değişikliklere yol açmış ve bu değişim, toplumsal yapının dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Bu okullardan mezun olan kadınlar, genellikle öğretmenlik gibi mesleklere yönelmiş; böylece Osmanlı toplumunda kadının daha görünür hale gelmesine ve kamusal alanda aktif roller üstlenmesine katkıda bulunmuştur (Peirce, 1993, s. 102).

Kız Rüştüyelerinden mezun olan kadınların öğretmenlik mesleğine yönelmesi, sadece onların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamalarına olanak tanımamış; aynı zamanda eğitimin yaygınlaştırılmasında da kritik bir rol oynamıştır. Eğitilmiş kadınlar, bir yandan çocukların eğitimi için önemli bir kaynak oluştururken, diğer yandan toplumsal kalkınmanın anahtar figürleri haline gelmiştir. Kadın öğretmenler, özellikle kız çocuklarının eğitiminde rol model

olarak, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde büyük bir etkiye sahip olmuşlardır (Karpat, 1972, s. 246).

Bu süreç, Osmanlı Devleti'nde kadınların sadece aile içinde değil, aynı zamanda kamusal alanda da daha aktif roller üstlenmesine olanak sağlamıştır. Eğitimli kadınların öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerde görev alması, kadınların toplumsal statüsünde önemli bir değişim yaratmış; onların sadece ev içi rollerle sınırlı kalmayan bireyler olarak algılanmasına katkıda bulunmuştur. Kadınların kamusal alandaki varlığı, Osmanlı toplumunun modernleşme sürecine hız kazandırmış ve bu süreç, kadınların toplumdaki rollerinin yeniden tanımlanmasını sağlamıştır (Berkes, 1964, s. 186).

Bu dönemde, özellikle kız çocuklarının eğitimi konusunda toplumsal farkındalık artmış ve kadınların eğitiminin toplumsal kalkınma için ne kadar önemli olduğu daha geniş kitleler tarafından kabul görmüştür. Eğitimli kadınlar, Osmanlı bürokrasisinde ve eğitim sisteminde önemli roller üstlenerek, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden belirlenmesinde de öncü olmuşlardır. Kız Rüştüyelerinden mezun olan kadınların eğitimli bireyler olarak topluma kazandırılması, Osmanlı modernleşme sürecinin en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmelidir (Lewis, 1961, s. 223).

Kadınların kamusal alanda daha görünür hale gelmesi, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de önemli değişimlere yol açmıştır. Eğitimli kadınlar, öğretmenlik gibi mesleklerle sınırlı kalmayarak, çeşitli sivil toplum örgütlerinde, sosyal reform hareketlerinde ve hatta siyasi süreçlerde de yer almaya başlamışlardır. Bu durum, kadınların kamu hayatında etkin birer aktör haline gelmesine ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde önemli bir adım atılmasına katkıda bulunmuştur (Shaw, 1976, s. 392; Hanioglu, 2008, s. 132).

Özellikle Tanzimat ve sonrasındaki reform hareketleri sırasında, kadınların kamu hayatına katılımı, Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarıyla paralel olarak ilerlemiştir. Bu süreçte kadınlar, sosyal hizmetler, sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerinde yer alarak, Osmanlı toplumunda reformların toplumsal tabana

yayılmasında etkin roller üstlenmişlerdir. Kadınların bu alanlardaki faaliyetleri, kamu hizmetlerinin modernleşmesine de katkıda bulunmuştur (Hourani, 1991, s. 214; Zürcher, 1993, s. 157).

Eğitilmiş kadınların artan görünürlüğü, aynı zamanda Osmanlı toplumunda kadın hakları ve cinsiyet eşitliği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Kadınların kamu alanında daha fazla yer alması, Osmanlı toplumunun çeşitli kesimlerinde kadınların haklarının genişletilmesi yönünde taleplerin artmasına yol açmış ve akabinde kadın hareketlerinin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Bu süreç, kadınların eğitimden elde ettikleri güçle toplumsal değişim ve modernleşmeye katkıda bulunmalarını sağlamıştır (Fortna, 2002, s. 54).

Aile ve Toplum Üzerindeki Etkiler

Kız Rüştüyelerinin Osmanlı toplumunda yarattığı etkiler, sadece kadınların bireysel gelişimiyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda aile içindeki rollerinde de köklü değişikliklere yol açmıştır (Duben&Behar, 1991, s. 88). Eğitilmiş kadınlar, ailede daha etkin roller almaya başlamış, çocukların eğitimine daha fazla önem vermiş ve aile içi karar alma süreçlerine daha fazla katılmışlardır (Karpas, 1972, s. 251; Peirce, 1993, s. 104). Eğitilmiş anneler, modern dünyada çocuklarının başarılı olabilmesi için gerekli olan değerleri ve bilgileri onlara aktarma konusunda daha bilinçli hareket etmişlerdir (Zilfi, 1997, s. 79).

Tanzimat Fermanıyla birlikte kadınların statülerinde de birtakım değişiklikler gözlenmiştir. Özellikle kadınların aile hayatına ilişkin yapılan düzenlemeler, geleneksel Osmanlı aile yapısının değişeceğinin sinyallerini veriyordu. Dönemin önde gelen isimleri mevcut düzeni eleştirerek, olması gereken yeni aile modeli üzerinde fikir yürütmeye başlamışlardı. Bu konuda eser veren önemli isimler arasında Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi ve Celal Nuri başta gelmektedir (Kurnaz, 1992). Namık Kemal'e bir milletin geri kalmasının sebeplerinden biri kadınların cahilliğidir. Tasvir-i Efkâr gazetesinde konuya dair bir makale de yazmış olan Namık Kemal, iyi bir eğitim alan çocuğun toplumun gelişmesine doğrudan katkı sağlayacağını vurguladıktan sonra, eğitim

seviyesinin yükselmesinin kaliteli bir nüfus artışı için de önemli olduğunu dile getirir. Söz konusu sonuçların elde edilebilmesi içinse iyi eğitim almış kadınların varlığına ihtiyaç duyulduğunu iddia etmektedir (Namık Kemal, 1867).

Bu durum, Osmanlı toplumunda eğitilmiş bireylerin sayısının artmasına ve böylece genel toplumsal modernleşme sürecine önemli bir katkıda bulunmasına neden olmuştur (Shaw, 1976, s. 395; Hanioglu, 2008, s. 137). Kadınların eğitimi, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de bir dönüşüm sürecini başlatmıştır. İlerleyen süreçte aile yapılarında, çocuk yetiştirme pratiklerinde ve toplumsal değerlerde köklü değişiklikler gözlemlenmiştir (Davison, 1961, s. 117; Berkes, 1964, s. 192). Eğitilmiş kadınlar, aynı zamanda modern değerleri ve düşünce biçimlerini çevrelerine taşıyarak, Osmanlı toplumunun modernleşme sürecini de hızlandırmıştır (Ortaylı, 1983, s. 210; Zürcher, 2004, s. 157).

Toplumsal Tepkiler ve Direniş

Kız Rüştüyelerinin açılması, Osmanlı toplumunun geleneksel kesimlerinde büyük bir yankı uyandırmış ve zamanla toplumsal dirençlerle karşılaşmıştır (Davison, 1961, s. 123). Geleneksel dini ve kültürel normlara sıkı sıkıya bağlı olan bazı kesimler, kız çocuklarının eğitim almasını ve kadınların kamusal alanda daha fazla yer almasını tehdit olarak algılamışlardır (Shaw, 1976, s. 398). Bu kesimler, kızların eğitilmesinin geleneksel aile yapısını ve toplumsal düzeni bozabileceği endişesiyle, modernleşme sürecine karşı direniş göstermiştir (Mardin, 1989, s. 167).

Söz konusu toplumsal direnişler, özellikle kırsal bölgelerde ve muhafazakâr çevrelerde daha belirgin olmuştur. Kız Rüştüyelerine karşı çıkan bu kesimler, kadınların eğitiminin onların geleneksel rollerinden sapmasına neden olacağına inanmışlardır (Zilfi, 1997, s. 81). Ancak bu karşı çıkışa rağmen, Kız Rüştüyeleri, Osmanlı Devleti'ndeki kadınların eğitimi konusunda kalıcı bir değişim yaratmış ve bu okulların açılması, kadınların toplumsal rollerinde önemli bir dönüşüme yol açmıştır (Berkes, 1964, s. 194).

Bu dönemdeki toplumsal tepki, Osmanlı modernleşme sürecinin ne kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğunu gözler önüne sermektedir. Kız Rüştîyeleri, bir yandan kadınların eğitilmiş bireyler olarak topluma kazandırılmasını sağlarken, diğer yandan geleneksel toplum yapılarının ve cinsiyet rollerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır (Güçlü, 2008, s. 134). Sonuç olarak, Kız Rüştîyeleri, Osmanlı toplumunun modernleşmesinde önemli bir adım olarak kabul edilmiş, tüm zorluklara rağmen kadınların eğitim alması ve toplumsal hayata katılması sürecinde belirleyici bir rol oynamıştır (Hourani, 1991, s. 214).

Kız Rüştîyelerinin Uzun Vadeli Etkileri

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminin Evrimi

Kız Rüştîyeleri, Osmanlı Devleti'nde kadın eğitiminin ilk önemli adımlarını atmış ve bu kurumlar, Cumhuriyet dönemindeki eğitim reformlarının temelini oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, eğitimde laikleşme ve modernleşme politikaları hız kazanmış ve bu süreçte Kız Rüştîyelerinin mirası, kız okullarının genişletilmesi ve modern eğitim politikalarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Berkes, 1964, s. 189). Kız Rüştîyelerinden mezun olan kadınların Cumhuriyet döneminde eğitim alanında öncülük yapmaları, Osmanlı'dan devralınan bu mirasın devamlılığını sağlamıştır (Shaw, 1976, s. 393).

Cumhuriyet döneminde kız okullarının yaygınlaşması, kadınların toplum içindeki yerini pekiştirmiş ve kadın eğitiminin önemi devlet politikalarıyla vurgulanmıştır. Kız Rüştîyelerinin modern eğitime geçişte oynadığı rol, Cumhuriyet döneminde kadınların daha geniş eğitim fırsatlarına erişim sağlamalarına ve eğitimde cinsiyet eşitliğinin temel taşlarını oluşturmalarına olanak tanımıştır (Davison, 1961, s. 119). Bu okulların, Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan modern kız liseleri ve üniversiteleri üzerinde büyük etkisi olmuştur (Karpat, 1972, s. 250).

Kız Rüştîyelerinin bu süreçteki etkisi, sadece eğitim kurumlarının kurulmasıyla sınırlı kalmamıştır. Bunun dışında eğitimde laiklik ve bilimsel düşüncenin yerleşmesinde de önemli katkılar sunmuşlardır (Zürcher, 2004, s. 158).

Bu okullar, Cumhuriyetin eğitim politikalarının temelini oluşturmuş ve kadınların sosyal hayatta aktif rol almalarını sağlayarak toplumsal dönüşümü hızlandırmıştır (Lewis, 1968, s. 227).

Eğitimde Cinsiyet Eşitliği ve Sosyal Değişim

Kız Rüştüyeleri, Osmanlı Devleti'nde eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik atılan ilk adımlar olarak değerlendirilebilir. Bu okullar, kız çocuklarına eğitim fırsatları sunarak, onları giderek toplumda daha fazla ön plana çıkarmaya vesile olmuştur (Deniz, 2019). Kız Rüştüyelerinin sağladığı eğitim, kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmış; böylece cinsiyet eşitliği konusunda toplumsal farkındalığın gelişmesine katkıda bulunmuştur (Peirce, 1993, s. 104).

Eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların daha önce erkek egemen alanlarda yer almasını sağlamış ve bu durum toplumsal değişimi tetiklemiştir (Ortaylı, 1983, s. 215). Kız Rüştüyelerinin etkisiyle yetişen eğitilmiş kadınlar, Osmanlı toplumunda sosyal ve ekonomik dönüşümlerin öncüsü olmuştur.

Bu süreçte, kadınların eğitim yoluyla elde ettikleri sosyal haklar ve fırsatlar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasını sağlamıştır (Deniz & İmamoğlu, 2016). Bu okullar, aynı zamanda Cumhuriyet döneminde kadınların kamusal alanda daha fazla yer almasına zemin hazırlamıştır. Kadınlar zaman içerisinde işgücü piyasasında ve eğitim alanında daha fazla temsil edilmeye başlamıştır (Lewis, 1968, s. 224). Kız Rüştüyelerinin bu uzun vadeli etkileri, Türkiye'deki modern eğitim sisteminin şekillenmesinde ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kilit bir rol oynamıştır (Zilfi, 1997, s. 82).

Sonuç

Kız Rüştüyeleri, Osmanlı Devleti'nde kadın eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında atılan en önemli adımlardan biri olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Bu okullar, sadece Osmanlı toplumunun modernleşme sürecine katkı sağlamakla kalmamış ve fakat aynı zamanda kadınların kamusal alanda daha fazla

yer edinmelerine ve toplumsal rollerini yeniden tanımlamalarına olanak tanımıştır. Kız Rüştîyelerini bitiren kadınlar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde eğitim alanında liderlik yapmış; eğitimde cinsiyet eşitliği konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bu okulların uzun vadeli etkileri, Cumhuriyet döneminde kız okullarının yaygınlaşmasına ve eğitimde laikleşme politikalarının geliştirilmesine büyük katkı sağlamıştır. Kız Rüştîyeleri, Cumhuriyet döneminin modern eğitim politikalarının temelini oluşturmuş ve kadınların eğitimdeki yerini sağlamlaştırmıştır. Eğitimde cinsiyet eşitliği alanında atılan bu adımlar, Osmanlı toplumunda sosyal ve kültürel dönüşümlerin önünü açmış; kadınların sosyal ve ekonomik alanlarda daha fazla yer almalarını kolaylaştırmıştır.

Kız Rüştîyelerinin kuruluşu ve gelişimi, eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik ilk adımlar olarak değerlendirilebilir. Bu okullar, kadınların eğitim yoluyla elde ettikleri sosyal haklar ve fırsatlarla birlikte, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Eğitimli kadınlar, hem aile içinde hem de toplumsal yaşamda etkin roller üstlenmiş; bu olumlu gelişmeler de Osmanlı Devleti'nin genel modernleşme sürecine ivme kazandırmıştır.

Sonuç olarak, Kız Rüştîyeleri, Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu okullar, kadınların eğitimine yapılan yatırımların, toplumsal kalkınma ve modernleşme açısından ne kadar kritik olduğunu göstermiştir. Kız Rüştîyelerinin mirası, Cumhuriyet Türkiye'sinde de devam etmiş ve modern eğitim sisteminin inşasında temel taşlardan biri olmuştur. Kız Rüştîyelerinin açılması ve gelişimi, sadece Osmanlı Devleti'nin değil, aynı zamanda modern Türkiye'nin sosyal, kültürel ve eğitimsel dönüşümünde de kalıcı bir etki bırakmıştır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (1993). *Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000-M.S. 1999*. Pegem Yayınları.
- Akşit, E. (2011). *Kızların Sessizliği: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eğitim ve Modernleşme*. İletişim Yayınları.
- Altınay, A. G. (2007). *Eğitilmiş Kadının Toplumdaki Rolü*. Toplumsal Tarih, 16(94), 45-52.
- Altınova Şahin, A. (2018). *Osmanlı Devleti'nde Rüştüye Mektepleri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Arat, Z. F. (1998). *Deconstructing Images of 'The Turkish Woman'*. Palgrave Macmillan.
- Berkes, N. (1964). *The Development of Secularism in Turkey*. McGill University Press.
- Çakır, S. (2001). *Osmanlı Kadın Hareketi*. Metis Yayınları.
- Çolak, Y. (2012). Osmanlı'da Kadın Eğitiminin Modernleşme Sürecine Etkisi. *Modern Türkiye Araştırmaları*, 22(1), 45-67.
- Cevdet, A. (1890). *Maruzat*. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.
- Davison, R. H. (1961). *Reform in the Ottoman Empire, 1856-1876*. Princeton University Press.
- Deniz, Ö. (2018). Türkiye'de iş kazaları ve meslek hastalıklarına yönelik hukuksal düzenlemelerin başlangıç dönemi. *Karabük University Journal of Institute of Social Sciences*. <https://doi.org/10.14230/joiss595>
- Deniz, Ö. (2024). The impact of Soviet Union's Five-Year Plans on Türkiye's First Five-Year Industrial Plan within the context of Turkish-Russian economic relations. *Sosyoekonomi*. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2024.03.09>
- Deniz, Ö. (2019). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e çalışma hayatının uzmanlaşma süreci ve Sovyetler Birliği'nin etkisi. *Karabük University Journal of Institute of Social Sciences*. <https://doi.org/10.14230/joiss752>
- Deniz, Ö., & İmamoğlu, H. V. (2016). Sinop Kibrit Fabrikası. *Karabük University Journal of Institute of Social Sciences*. <https://doi.org/10.14230/joiss196>
- Deringil, S. (1991). *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876-1909*. I. B. Tauris.
- Dilek, G. (2022). Kadın Tarihini Öğretmek. *Kadın Tarihi Nasıl Öğretilir?*. Ed.: Gülçin Dilek, İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Duben, A. & Behar, C. (1991). *Istanbul Households: Marriage, Family, and Fertility, 1880-1940*. Cambridge University Press.
- Ediz, Z. (1995). *Kadınların Tarihine Giriş*. İstanbul: Adım Yayınları, Birinci Basım.
- Ergin, O. (1939). *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Osmanbey Matbaası, c. I, II, III.
- Ergin, O. (1977). *Maarif Tarihi: Osmanlı Devri Eğitim Kurumları*. Eser Matbaası.
- Ergin, O. (2001). *Maarif Tarihi: Osmanlı Devri Eğitim Kurumları*. İşaret Yayınları.
- Findley, C. V. (1980). *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire: The Sublime Porte, 1789-1922*. Princeton University Press.
- Findley, C. V. (1993). *Ottoman Civil Officialdom: A Social History*. Princeton University Press.
- Fortna, B. C. (2002). *Imperial Classroom: Islam, The State, and Education in The Late Ottoman Empire*. Oxford University Press.
- Güçlü, Y. (2008). The Woman in the Ottoman Society and the Republic: Transformation and Continuity. *Middle Eastern Studies*, 44(1), 121-138.
- Gündüz, A. (2005). Osmanlı'da Kadın Eğitimi ve Toplumsal Değişim. *Tarih ve Toplum*, 11(5), 112-125.

- Hanioğlu, M. Ş. (2008). *A Brief History of the Late Ottoman Empire*. Princeton University Press.
- Hourani, A. (1991). *A History of the Arab Peoples*. Faber&Faber.
- İzmir, E. & Alabaş, R. (2022). Kadınların Eğitim Haklarını Kazanma Mücadelesinin Tarihsel İzlerini Sürmek: Kanıt Temelli Çalışma Yaprakları Geliştirme. *Kadın Tarihi Nasıl Öğretilir?*. Ed.: Gülçin Dilek, İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Karal, E. Z. (1954). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karpat, K. H. (1972). The Transformation of the Ottoman State, 1789-1908. *International Journal of Middle East Studies*, 3(3), 243-281.
- Kasaba, R. (2008). *A Moveable Empire: Ottoman Nomads, Migrants, and Refugees*. University of Washington Press.
- Koçer, H. A. (1991). *Türkiye’de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi (1773–1923)*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Kurnaz, Ş. (1992). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Lewis, B. (1961). *The Emergence of Modern Turkey*. Oxford University Press.
- Mardin, Ş. (1974). *Super Westernization in Urban Life in the Ottoman Empire in the Last Quarter of the Nineteenth Century*. Ed.: In P. M. Holt, A. K. S. Lambton, & B. Lewis, *The Cambridge History of Islam*. Vol.: 2. Cambridge University Press, pp. 258-271.
- Mardin, Ş. (1989). *The Genesis of Young Ottoman Thought: A Study in the Modernization of Turkish Political Ideas*. Syracuse University Press.
- Namık Kemal. (1867). Terbiye-i Nisvan Hakkında Bir Layiha. *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*.
- Ortaylı, İ. (1983). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Hil Yayınları.
- Özalp, R. & Ataünal, A. (1977). *Türk milli eğitim sisteminde düzenleme teşkilatı*. İstanbul: MEB.
- Peirce, L. P. (1993). *The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire*. Oxford University Press.
- Shaw, S. J. (1976). *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*. Cambridge University Press.
- Şahin, K. (2012). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın Eğitimi. *Toplumsal Tarih*, 8(5), 45-60.
- Somel, S. A. (2001). *The Modernization of Public Education in the Ottoman Empire, 1839-1908: Islamization, Autocracy and Discipline*. Brill.
- Sonbol, A. E. A. (1997). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*. Syracuse University Press.
- Toprak, Z. (1993). *Osmanlı Kadınının Eğitimi ve Toplumsal Dönüşüm*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Zilfi, M. C. (1997). *The Politics of Piety: The Ottoman Ulema in the Postclassical Age (1600-1800)*. University of Minnesota Press.
- Zorlu, T. (2006). *Kadın Eğitimi ve Toplumsal Dönüşüm*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Zürcher, E. J. (1993). *Turkey: A Modern History*. I.B. Tauris.

Extended Summary

Introduction

In the 19th century, the Ottoman Empire recognised its military, political, and economic decline in comparison to the West and felt the need for modernisation and reform. The Tanzimat reforms of this period aimed to implement fundamental changes across various

domains, including significant advancements in education. Education was seen as one of the most critical tools for modernisation and Westernisation in the Ottoman Empire, with efforts made to raise the education level of the public. As part of the Tanzimat reforms, girls' education gained importance, and modern educational institutions specifically for girls, known as rüşdiye (secondary) schools, began to be established.

The girls' secondary schools were one of the first steps in enabling women to receive education and become active participants in Ottoman society. These schools were founded with the goal of elevating the status of women in society, increasing their presence in the public sphere, and turning them into informed individuals through education. Providing educational opportunities for women for the first time in the Ottoman Empire significantly impacted gender equality and social change, making women more visible in society through education. This article examines the transformative impact of girls' secondary schools in Ottoman society and the role of women's education in the modernisation process.

Tanzimat Reforms and Education in the Ottoman Empire

With the Tanzimat Edict, the Ottoman Empire undertook extensive reforms across various aspects of society, one of the most significant being in education. The schools established during the Tanzimat period went beyond traditional madrasah education, adopting Western educational models and a curriculum based on modern sciences. These reforms not only addressed the education of boys but also included provisions for girls' education (Ortaylı, 1983, p. 212).

Establishment and Objectives of Girls' Secondary Schools

The first girls' secondary school was opened in Istanbul in 1858. The main objective of these schools was to provide girls with a basic education, teaching them literacy and practical skills they could use in their daily lives. In addition to religious education, subjects such as arithmetic, history, geography, and "crafts specific to women" were taught in girls' secondary schools (Akyüz, 1993, p. 198). This way, girls were not only prepared for domestic roles but also equipped with certain skills for economic independence. The "crafts specific to women" courses offered at these schools provided training in sewing, embroidery, handicrafts, and household management, helping women acquire practical knowledge and skills. Such education in the Ottoman Empire was a significant step towards enabling women to gain economic independence and participate in production (Güçlü, 2008, p. 135).

The Impact of Girls' Secondary Schools on Ottoman Society

Girls' secondary schools had the potential to empower women in social and economic fields, leading to a reassessment of traditional gender roles in Ottoman society. Women gaining knowledge and skills through education allowed them to take on more active roles within the family and society (Peirce, 1993, p. 104). Educated women could make more informed decisions in raising their children and support them in education. During this period, women became role models within the family, acting as agents of modernisation.

Women's Participation in the Public Sphere

Women educated in girls' secondary schools began to be more present in various sectors of society, taking on active roles in the Ottoman modernisation process. According to Lewis (1961, p. 223), the education of women allowed them to have a voice in the public sphere, enabling them to work in professions such as teaching and contribute to social life. The visibility of educated women in the public sphere changed perceptions of women in Ottoman society, contributing to the idea that they should not be confined solely to domestic roles.

Raising the Status of Women in Society

Girls' secondary schools were used as a tool to raise the status of women in society. Through education, women began to contribute to society as active individuals, strengthening their social status (Karpat, 1972, p. 250). Educated women not only contributed to the education of their children but also held an important position in social life. According to Zilfi (1997, p. 79), the education of women in the Ottoman Empire was a transformative factor that allowed women to act as independent individuals within society, challenging traditional gender roles.

Reactions and Resistance to Girls' Secondary Schools

The establishment of girls' secondary schools was perceived as a cultural and moral threat by some segments of Ottoman society, leading to resistance against women's education. Particularly religious groups saw the education of girls and their presence in the public sphere as contradictory to the traditional family structure and opposed girls' education for this reason (Davison, 1961, p. 123). Zilfi (1997, p. 81) notes that conservative segments in Ottoman society harboured concerns about girls' education, believing it could distance women from social norms.

Nevertheless, the Ottoman government remained determined to establish and expand girls' secondary schools in line with its goals of modernisation and Westernisation. Over time, this resistance diminished, and the education of girls became more widespread in society.

Impact of Girls' Secondary Schools on the Republican Era

The establishment of girls' secondary schools laid the groundwork for reforms to increase women's educational opportunities during the Republican period. These initiatives for women's education that began in the Ottoman Empire continued in the Republic with broader reforms, increasing women's participation in education (Mardin, 1989, p. 160). In the Republican period, the education of girls enabled women to have a wider presence in political, social, and economic domains and contributed to the fight for women's rights.

Zürcher (1993, p. 158) notes that the transition from the Ottoman Empire to the Republic left an important legacy in terms of women's education, with the Republican reforms building on this foundation. Educated women played a significant role in the construction of modern Turkey, becoming active individuals not only within the family but also in the public sphere.

Conclusion

Girls' secondary schools are considered a critical step in the modernisation process of the Ottoman Empire regarding women's education and participation in social life. These schools allowed women to exist as active individuals in social life, rather than being confined solely to domestic roles, marking an important step toward gender equality. The development of educated women accelerated the transformation of the social structure during the transition from the Ottoman Empire to the Republic, laying the foundations for Turkey's modernisation process. These initiatives for gender equality in education contributed to raising women's social status and aligning the social structure with Western norms.

The establishment of girls' secondary schools in the Ottoman Empire is regarded as a historical turning point that allowed women to participate in society as educated individuals and join the modernisation process. The long-term effects of these schools continued into the Republican era, maintaining their presence as an important legacy that increased women's participation in education in modern Turkey.